

ՏԵՐ ԵՒ ՏՆՕՐԵՆ
ՅՈՂԱՋԱՆԵՆԻՍ ԵՄԱՋԵՆԱՋԱՐ

ԽՐԱԳՐԱՏՈՒՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ, ԲԵՐԼԻՆ, ՄԵՆՔՖՈԼԴՆ, ՍԻԹԻՆ, ՏՄԻԼԻՐ

Խմբագրության ուղղությամբ նամակ կամ այլ գրություն կամ չի դարձուիլ

Bureaux du Journal "HAÏRÉNIK",
Péra, Cité d'Alep, CONSTANTINOPLE

10 ՓԱՐՍՅ

ՈՐԱԳԻՐ
ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

10 ՓԱՐՍՅ

ԽՐԱԳՐԱՏՈՒՆ
ՄԻՓԻՄԱՐ ՄԻՓԻՄԱՐՆԱ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ				
Պարսկ. համար	Տարեկան	300	թիվ	75 զլ: Մեծիկ
	Վեցամսեայ	150		40 »
Գուսաներու	Տարեկան	300		100 »
	Վեցամսեայ	150		50 »
	Նրամսեայ	75		25 »
Օտար երկրաց	Տարեկան	300		25 ֆրանկ
Թղթատարի ծախքը խմբագրության վրայ վերցնուի				
(Դրամի փոխարեն փոթեցնել փուլ կ'ընդունուի				
100 դրչի տեղ 115 դրչի)				

درعليه بک اوغلده حلب چارشونده
حیره نیک غزنوی اداره خانه

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՈՀՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ծանր բեռ մը պակսեցաւ աղ-
դին սրտին վրայէն: Հիւանդանոցի
Հոգաբարձութիւնը կը մնայ, բայց
միանգամայն կը վերակազմուի: Բը-
ժիշկներու և հրապարակագիրներու
ձայնը կը լսուի, Հիւանդանոցի բա-
րեկարգութեան յոյսը կը վերածնի,
բայց միանգամայն այդ բարեկար-
գութիւնը սիրով ու հաշտութեամբ
կատարել տալու հաւատքը կը գո-
յանայ:

Վարանման և մտատանջութեան
բաւական տաղանդաւորը օրեր ան-
ցնել տուաւ աղքին Հիւանդանոցի
այս խնդիրը: Ժողովուրդներն ալ
երբեմն անհասկերաւ պէս են, բայց
երբեմն միայն. երբ բանի մը կը
վարժին, երբ սովորութիւն մը կ'ու-
նենան, չեն սիրեր նոր բանի մը
վարժիլ, նոր սովորութիւն մը առ-
նուլ: սովորութեան մը յարկը ծու-
լութիւն է, և ծուլութիւնն ալ ունի
իր քաղցրութիւնն անոց համար
որք բնական հակամիտութիւն ու-
նին ծոյլ ըլլալու: Ո՞վ մէկ մըն ալ
նոր Հոգաբարձութեան դէմքեր պի-
տի տեսնէ, ո՞վ պիտի լսէ նոր քա-
ղցրեր. առանց հետ վարժեցանք,
առանց հետ մնանք, կ'ըսէր ժողո-
վուրդն իր Հոգաբարձութեան հա-
մար:

Ասիկէ դատ, ժողովուրդը կը մը-
տածէր նաեւ թէ արդեօք արդի
Հոգաբարձութեան անդամաց յու-
ջողները առնցքն լաւագոյն պի-
տի ըլլան: Ժողովուրդը, վաճա-
ռականական խոհմտութեամբ, կը
մտածէր թէ լաւագոյնը լաւին
թշնամին է դուցէ՛ պայ պարագային
մէջ, և չէր ուզեր փորձ մը փորձել
այս ճշմարտութիւնը ստուգելու հա-
մար:

Բայց միւս կողմէ ժողովուրդին
սիրան անհանդիստ էր, ժողովուրդին
խիղճը սկսած էր վրդուիլ, բժիշկ-
ներու և հրապարակագիրներու ձայ-
նը զօրեղ կը հնչէր: Գթութեան
բողբոյն էր որ կ'երթար ժողովուրդին
պատին խորերը վեր ի վար ընել:
Ժողովուրդը որ անկեղծ յուզման մը
ձայնէն լինէր ալ կը յուրուի, որ զօ-
րեղ հնչուած ձայնէն կը ցնցի և
յուզուեցաւ ու ցնցուեցաւ:

Չենք գիտեր թէ խնդիրն ի՞նչ
վախճան պիտի ունենար եթէ Բաղ-
ժողովը թէ՛ ամբապինդ և թէ՛ ճկուն
ըլլալու ճարտարութիւնը չունենար:
Բաղ. ժողովին մէջ ամբապինդ-
հանդիսանալու պատիւը Ալանեան
Ստեփան բաշտ ունեցաւ: Ինքն ալ
ստորագրած էր բժիշկներու դիտա-
դարձին և շատ բան ալ ինք գի-
տէր: Կարող եղաւ չափաւորել ի-
րենց տկարութեան մէջ իր պաշտո-
նակիցներէն վարանտները: Կուռի
առաջին յորձանքն Գիւմրիցի Ս-
տեփան բաշտ, և ո՞վ գիտէ ի՞նչ
ծայրայեղութեան պիտի դիմէին հո-
գաբարձութեան եթէ իրենց դէմ չը
գտնէին արի դիմադրող մը: Եւ եւ-
թէ հոգաբարձութեան շարունակէն ի-
րենց անսխալականութեան հաւատ-

քը, բնական է որ բժիշկներն ու
հրապարակագիրներն ալ ընդունին
գրգռանքն պիտի չընէին: հետեւեա-
լութիւնն անսխալ պիտի ըլլար, վէ-
ճը պիտի շարունակուէր, երկարա-
տեւ պիտի ըլլար, թէպէտեւ վերջ-
նական յաղթանակը բժիշկներուն ու
հրապարակագիրներուն պիտի մնար:
Ընդհանրապէս Բաղ. ժողովին, և
մասնաւորապէս Ստեփան բաշտ Ա-
լանեանի շնորհակալաբար է ըլլանք
իրենց խելական հաստատամտու-
թեան համար:

Իսկ երկուշարթի օրուան համա-
ձայնութեան մէջ ամենաշինջ կեր-
պով կը տեսնուի Եւսուֆեան Տիգ-
րան էֆէնդիի հաշտարար դատա-
ւորի խնամոտ հոգածութիւնը: Հաշ-
տութեան դաշնագիրն որ վաւերաց-
ուեցաւ չորեքշաբթի օր Քաղ. ժողովէն
և հռչակուեցաւ երէկի թերթերուն
մէջ, Եւսուֆեան էֆէնդիի խաղա-
ղասիրական բեղմնաւոր մտքին ծը-
նունդն է:

Տիգրան էֆէնդիի այս խնդիրն
մէջ մատուցած ծառայութիւնը նշա-
նաւոր է, և կրնանք ըսել թէ իր-
մէ զատ ո՞չ ոք պիտի կրնար, կամ
թէ կրնայ երբեք ընել: Տիգրան
էֆ. ըրաւ ինչ որ կ'ընէ խաղաղաբար
անցուց. մը երբ ճամբան երկու հո-
գի կուռի բռնուած կը տեսնէ Հոգ-
չներ թէ իրաւունքը ուրճեն է, այլ
կը նայի թէ ամենէն աւելի բար-
կացոյն, հետեւաբար ամենէն աւելի
տկարն ո՞րն է. անոր ուսին կը զար-
նէ, կը փայլաւայէ, կը շոյէ դնա, ի-
րաւունք կուտայ անոր և կը յոր-
դորէ շարունակել իր ճամբան Միւ-
սին ալ երեսն ի վեր կը պրտայ,
բայց միջոց մը կը գտնէ, երկու մա-
տերը չըլծնենքներուն տանելով նշան
մը ընելու թէ լուռ կենայ. կը ճանչ-
նայ թէ իրաւունքն իրենն է, բայց
ինչ ընէ. խաղաղութեան Խճէն
համար այսպէս ընելու է: Յետոյ կը
վերադառնայ առաջինին. փառք ինչ
աւելի ծանր կը լսուի, յորդոր մը
կը կարգայ որուն մէջ թեթեւ ինն
կը հասկցնէ թէ յանդուրդ է ինք.
և միւսին ալ այսպէսով գոհացում
տուած ըլլալով, խնդիրը կը վերջն-
ցնէ, և ինքն ալ գոհ սրտով իր
գործին կ'երթայ:

Հիւանդանոցի հոգաբարձութեան
ըսաւ թէ իրաւացի չէ ինչ որ կ'ը-
նեն. ակնաջ չկախեն իրենց հա-
րենց համար բուռածներուն, հոգե-
նին չընեն, գործերնին շարունակեն,
միայն թէ վերակազմուին և Հիւան-
դանոցը բարեկարգեն: Բժիշկներուն
և հրապարակագիրներուն ըսաւ թէ՛
անիրաւ է.ք, զրպարտիչ է.ք. միայն
թէ հոգաբարձութիւնը պիտի վե-
րակազմուի, Հիւանդանոցը պիտի
բարեկարգուի ի՞նչ կ'ուզէք ուրիշ:

Կարծենք թէ ուրիշ բան ալ
չենք ուզեր:

Հիմա ամէն ոք գոհ է եղած
կարգադրութենէն, այսուհետեւ կը
մնայ մեզ ամենուս խորհիլ ու մը-
տածել մեր Հիւանդանոցն օր ըստ
օրէ լաւացնելու միջոցներուն վրայ:
Եթէ Հայոց մէջ կայ հիմնարկու-
թիւն մը որուն համար ամենէն ա-
ւելի դիւրութեամբ կարելի է դրամ

ձեռք բերել, այդ ալ Հիւանդանոցն
է: Քրիստոնէական խորն որով շաղ-
ուած է Հայոց սիրտը, դառնութեան
յիշատակներն որք բան մը թողած
են ամենուն հոգեւոյն մէջ արքայու-
թիւն երթալու յոյսն որ միշտ կ'են-
դանի է բնադրներու մէջ — և Հի-
ւանդանոցի օգնելն ալ արքայութեան
ճանապարհներէն կը համարուի —
մարդասիրական զոհաբաններն որք
հիմա աւելի զօրացած են, այս ա-
մէնը կը դիւրացնեն Հիւանդանոցի
հոգաբարձութեան մը գործը, բա-
ւական է որ հոգաբարձուն ալ քիչ
թէ շատ հոգեբան ըլլայ, գիտնայ
թէ ինչպէս տիրելու է ժողովուրդին
սրտին ու հոգեւոյն:

Այդ սիրտպնդութիւնը շատ
հեշտ է, եթէ Հիւանդանոցի մատա-
կարարութիւնը գրամական լաւ տըն-
տեսութեան միտքն ենք ընել սրտա-
ցաւ հոգածութիւնն ալ, և աղքէն
ալ գիտնայ թէ Հիւանդանոցի հըս-
կող մարմինը ոչ միայն լաւ փա-
ւաքներ ունի, այլ և ընդունակ է,
այլ և ժամանակ ունի:

Հոգաբարձութեան արդի կաղ-
մակերպութիւնը գոհացում կուտայ
այս պահանջումներուն: Եւ մենք
մեծ յոյս ունինք որ այդքը այսու-
հետեւ աւելի ոգեւորութեամբ, ա-
ւելի մեծ վստահութեամբ պիտի
խնամէ իր խելներն որք կ'ապա-
տանին «Աղբային Տան» մէջ:

Այսուհետեւ մեզ ամենուս կը
մնայ նորանոր խորհուրդներով հետ
դէնաւ գէշելի կատարելութիւն մը
Հիւանդանոցի:

Հայրենիք որ իր օրակարգի խն-
դիրներէն մին ըրաւ Հիւանդանոցի
խնդիրը զոր ամենայն ջանքով խնամ-
պաշտպանեց, բնականաբար հայ բը-
ժըշկաց հետ միասին որոնց միակ
աշխարհն եղաւ և որոնց աջակցու-
թիւնը վայելեց, մեծ մակերթաւ
թիւն մը և գոհանալութիւն կ'ըզ-
գայ: Ու այսուհետեւ ալ Հայրենիք
պիտի շարունակէ աջակցութեամբ
թէ՛ բժշկաց և թէ՛ ամէն լաւ տրա-
մաղրութիւն ունեցող Հայոց զբա-
ղիլ Հիւանդանոցի բարեկաւութեան
խնդիրը:

ԹՂԹԱՅՈՒԹԻՒՆՔ «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»Ի

ԵՐԵՒԱՆ, 16 հոկտ.
ԵՐԵՒԱՆԻ ԵՊԱՊՈՒԹՅԱՆ ԱՐԾԱՌՈՒՄԸ
ԵՒ ԵԶՄԱՆՆԵՐ ԳՈՐԾԵՐ
Երկու եպիսկոպոսաց արքայապետ խն-
դիրն այդ եկեղեցականներու անձի վերա-
բերեալ խնդիր չէ այլ Հայոց եկեղեցւոյ
խնդիր է: Կաթողիկոսական իրաւաւոր-
ութիւնը բռնաբարութեամբ է, եկեղեցական
բարձր անտիճանները անարգութեամբ են:
Ո՞չ ոք չէ առանց թէ՛ հանգուցեալ
հայրապետը բողբոյն ընդդէմ այն կարգա-
դրութեան որով հայ հոգեւորականները
պիտի պատժուին ուղղակի մարմնաւոր
իշխանութեան ձեռքով, եթէ նորա զի-
մարդին վարչական օրինադրութեան և հո-
մաններու և իրենց ոչ-առաջապատակ
կրօնակիցներու վիճակովը շահագրգռելու
երկու եպիսկոպոսներու արքայութեան
այդ անտիճանները կ'արգելու իրենց
է: Հանգուցեալ հայրապետի վերջին ա-
ղաղակը, վերջին վճռական պատասխանը
կը մնայ ուրեմն «ձայն բարբառող յանա-
պատ»:

Առանց ազգային հոգեւոր բարձրագոյն

իշխանութեան թղթաւորութիւնն ստանա-
լու այսօր կ'աքորին այնպիսի եկեղեցա-
կաններ որք անարժան անձնաւորութիւն-
ներ են, և սակայն անգամ մը որ ճաւ-
բան բացուի, միթէ վաղը կարող չեն
նոյն բանն ընել և ամենաքննարկ հոգեւո-
րականներուն ալ:

Եւ սակայն տրամաութեամբ կը հար-
ցնենք, միթէ այդ արքայապետ եպիսկո-
պոսներն իրաւունք ունէ՞ն ըսելու թէ
Հայոց հոգեւոր բարձրագոյն իշխանութիւ-
նը պէտք է զմեզ պաշտպանէ: Ո՞ր է
անոց համար բարձրագոյն հոգեւոր իշխա-
նութիւնը: Այդ Սուրբառներն, այդ Ներ-
սէները, իրենց հետ ունենալով Եւսուֆու-
կան, Արքայ Եփրեմիան, իշխան
Բենյունիան, Բարսեղի, իրենց հետ ու-
նենալով Արշակունի չորեքցին ճանչնալ
կաթողիկոսական տեղակալութեան ան-
հրաժեշտութիւնը: Այժմ, այդ անձնաւո-
րութիւնը ի՞նչ պիտի ըսեն: Իրենց կար-
ծիքովն ո՞վ այժմ իր կարծիքով համար-
ձակ պիտի դիմարէ այսպիսի քմահաճ
ապագատարութիւններու մեր հոգեւոր ի-
րաւունքներուն մէջ: Սինոդը, Բայց նա
կատարելութեան ձեռքով հաստատուած
առեւան մըն է: Այժմեան պայագայներու
մէջ ազգային հաստատուն հիմնարկու-
թիւն միայն կաթողիկոսական տեղակա-
լութիւնն է, տեղակալութիւնն որ ձեռք
կը բերուի ո՞վ թէ կատարական սոս-
թիւնութեամբ ալ լինէ՛ Դաւթիւն: Ինչ
պատճառով:

Յայտնի է որ այսօրվան աւագութիւն
վաճառքի միջոցներով մէջ ունի միմիայն
Երեմիա արքայան, որով թէ՛ և աւագ է
Միսիսի արքայականութիւնը, բայց իր ձե-
րութեան, հոգեկան ու մարմնաւոր թու-
թիւնեան պատճառով տարբեր է ո՞վ է
պաշտօն վարելու: Ուրեմն երեմիա ար-
քայանը միայն կարող էր, իր աւագու-
թեամբ իրեն կաթողիկոսական վարչա-
կան իրաւունքներու ժառանգորդ, այդ
իրաւանց պաշտպան հանդիսանալ այսպի-
սի վստահեցուցիչ ճշմարտամի մէջ:

Այո, ամէն ոք ի սրտէ կ'ուրախանայ
որ երկու անդամներ հոգեւորականներ
հեռաքան լքելով անի վաճառք, և սակայն
առանց կաթողիկոսի կամ կաթողիկոսա-
կան տեղակալի թղթաւորութեան արքայ-
ման «Կէս-նախ» կը սարսափեցնէ զամենքը:
Ո՞ր կը ամբի պէս ճամբան, կը հարցնէ
ամէն ոք, և յուսեցնողութեամբ զընթե-
ր կը շարժէ:

Եւ սակայն ո՞վ առիթ տուաւ կառա-
վարութեան այսպիսի միջամտութեան
մեր գործերու մէջ: Սուրբառ և Ներսէս
եպիսկոպոսներու ինքնահաւան, ամբար-
տաւան, զորոք և գիւրգաղիւ բնաւո-
րութիւններն հանրաժանութեամբ են: Այս զիտ-
նալով, Մեծ-նախիկին խաղաղիլ Պետրոս
Սրմշանեանց և իրեն նման մի քանիներ
ծակուածութիւնը կը մանկն ու կը վախճան
թէ՛ «Երեմիա մատուցութիւն է բերք»: Այս
ըսութեան ոչ ոք կը հաւատայ: Մի քանի
ամիս առաջ երբ խաղաղութիւն պիտի
ըլլար այդ երկու եպիսկոպոսներու խու-
ցիքը, Հայի Յակոբի խնդրոյն առթիւ, Ե-
րեմիա արքայան չթողարկեց որ այդ խու-
ցարկութիւնն ըլլայ: Ասիկէ զատ, հաս-
տատ կը զիտուէր արդէն որ Երեմիա Սըր-
բաղանի առաջարկած Սինոդականները
արդէն վաւերացուած են ի Բեղարկուրդ,
որով Տեղակալ Սրբազանը ստուար մե-
ծամատուցութիւն ունենալով Սինոդի մէջ,
բացարձակապէս կը տիրէ ամէն բանի:
Ի՞նչ երկու ունի նա ուրեմն երկու ե-
պիսկոպոսներէ:

Ո՞վ որ քիչ շատ ծանօթ կ'ըլլայ Ս-
Եմիլիանի մէջ վերջին տարիներս կա-
տարուած դէպքերուն կրնայ համարձակ
յայտնել թէ՛ իրենք Սուրբառ և Ներսէս
եպիսկոպոսներն են որ իրենց ապօրինի
զեղծումներով, կամայականութեամբ և
կամաւորութեամբ իր ընթացքով առաջ
բերին մի այսպիսի միջամտութիւն:

Բայց առանցք աւելի դմուկ կը կատ-
ղեցնէ Արշակունի և նմաններուն աղ-

գալորման յողաւանդներ որով կը ճնշվին
հաստատու թէ՛ Կաթողիկոսի մասին յե-
տոյ մեր եկեղեցւոյ մէջ պէտք է որ ա-
նիշխանութիւնը տիրէ, և թէ երեմիա
Սրբազանի տեղակալական իրաւունքները
ինքնակոչ են:

Ասանք թէ՛ խօսքով, թէ՛ գործով կը
ձգտեն ամէն ինչ տակնուվրայ ընելու,
և առ ոչինչ զրկուա եկեղեցական աւան-
դութիւն և պարզ արամատարութիւն:
Կը անդէն թէ՛ Վեհափառի մասին յետոյ
ըստ Պալատիկայի պէտք է ամէն ինչ
կատարուի Սինոդին և Առաջնորդնե-
րուն ձեռքով: Տեղակալի իշխանութիւնը
չէին ճանչնար:

Ուրախուսուելով առնց խօսքերէն,
յոյս դնելով Պ. Երեմիա ուժով հովանա-
ւորութիւն և Սուրբառ և Ներսէս
եպիսկոպոսներն սկսեցին աւելի յանդը-
նաբար գործել, աւելի անկրկնելի անձ-
նավստահ կերպով դիմել իրենց ստակ և
սամոյ նպատակներուն, որով վերջ ի վեր-
ջոյ Ուսուստանի և Կողկիսի բոլոր
Հայերս այսպիսի խաղաղակ, անաղա յո-
րին հասցուցին:

Եթէ Սուրբառ և Ներսէս եպիսկո-
պոսները բողբոյն այս վարմունքի դէմ,
և ըսեն թէ կառավարութիւնը չէր կըր-
նար զիրենք արքայութիւն առանց հոգեւոր
իշխանութեան թղթաւորութեան, այսպիսի
պարագայի մը մէջ կառավարութիւնը
պիտի պատասխանէ:

Մենք չափիւք կաթողիկոսական
տեղակալի հաճութիւնը, որովհետեւ դուք
չճանչցաք անոր իշխանութիւնը, դուք
ձեռքի կամա խաչ տուիք տեղակալ-
ի իրաւասութեան, և այդ իրաւա-
սութիւնը դուք ձեռք ձեռքով ջնջեցիք:
Ուրեմն ի՞նչպէս կ'ուզէք որ ձեռք չճանչ-
ցած, չպարագած իշխանութեանը գիւմնը
ձեռք համար:

ՆԱՄԱԿ ԱՌ ԽՐԱԳՐԱՏՈՒՆԻՆ

Աղբային Հիւանդանոցի անհրաժեշտ
բարեկարգութիւնները պահանջող Գիւմրի,
մայրաքաղաքի հայ բժիշկաց դասին կող-
մանէ աղբային աստիճան մատուցուելն ի
վեր, առաջին անգամը չէ որ ձեռքէ-
ծեղէն թերթը անպարտաւոր և անտեղի
տողեր կը դէ ընդդէմ բժշկաց դասին:
Պիտի շարունակելիւր կարեւորութեան չի
սալ բնաւ ձեռքէ-թէ տարօրինակ գրուած-
ներուն, եթէ իր երկուսն թերթին մէջ,
Հիւանդանոցի բժիշկին անուան մէջ տեղ
դնելով, բժշկաց դասին պահանջածները
պարզապէս անձնական օրակարգութեան
արդիւնք համարելու ցաւալի և անուր
խնդրելութիւնը չ'ունենար:

Հայ բժիշկաց յետադիւր, ի զիմաց
յարդր համարուեալ երկարամտութեան, կը
պարտաւորուի յայտնել հրապարակով, որ
բժշկաց դասին պահանջածները, մեր Աղ-
բային Հիւանդանոցին, մարաքաղաքի
օտար Հիւանդանոցներու շարքին մէջ,
օրինաւոր և նախանձիկ վիճակ մը տա-
լու ջերմ ևսանդին միայն թերագրեալ են:
սիր բարեգոչական անդիլը, որ շատոնց
պիտի շատ բժիշկաց սրտին մէջ արժանաց
էր և այսօր կ'սկսի վառել և բողբոյնի,
տարբեր մակարաւորութիւն տալը կատար-
եալ անխղճութիւն է: ո՞չ աղաքէն խոր-
բաղրական փառանքի ապագային ուղի
բռնելն է անխղճական ուղղութեամբ
թիւն և մանրախոյր ստուգութիւն: Ըն-
թէ իր երկուսն տողերով այս նուի-
րական սկզբունքներն կատարելապէս հա-
կառակ վարուած կ'ըլլայ, և ատու իր
յիշած բժիշկին ո՞չ թէ պաշտպանութիւն
մը ըրած, այլ մեծ անպատուութիւն մը
յորինած հրապարակի մէջ:

Ի զիմաց ստորագրող բժիշկաց
ՏՈՒՐՈՐ

ԳԱՌԱՌԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻ

ԿԻՐԱՍՈՒՆԷՆ ԹՂԺԱԿԻԿ մը տեղւոյն կրթական վիճակին վրայ լուրջ խորհրդածութիւններ զրկած է մեզ: Կ'երեւի որ հոն ալ, ինչպէս շատ դաւաններու մէջ, դպրոցը խաղաղօրէն մըն է դարձած մէկ քանի «հարուստ» կոչուած անձերու ձեռքը, իրարու չինածը միշտ աւելնող է: այս վիճակէն նեղուողները խեղճ դպրոցականներն են, որք տարւոյն մեծ մասը փողոցները կ'անցընեն, մինչև որ «մեծ ճիւղ» փոխուին, նոր «մեծեր» անցնին, վէճերը դադարին, նոր կարգադրութիւնը ըլլայ ու նոր վարժարանը կայ: Դպրոցն ունի տարեկան 250 ուսի ծախք, որուն 100ը աղքատին կ'աւանդուին ու եկեղեցիին հատկութիւններն կը գոյանայ, 100ը աղքատ ու էսմաֆ զատեն, 20ը աղքատներուն ի սէր վճարողներէն: Մնացեալ 30ը «հարուստները» կը վճարեն: Երեսուցի փոխարէն այգիսի տիրապետութիւն չ'առածան է. եւ միւր թղթական կըլը կողմէ կ'ընէ կիրատուի ժողովոյն որ իր անշարի գործողութեանց վրայ պըզտակ գործողութիւն մը աւելցնելով ինք ձեռք առնու իր վարժարանին ուղղութիւնը, իր դասակներուն օգտին ու ապագային համար:

ԱՐԱՐԻԿԻՐԻ մէկ հոռուօրց սովորութեան կը զանգատի թղթակից մը: Արաբիկի հաղ դատաւարտուած է եղեր, իր աղջկին ամուսնացնելէն ետքն ալ, տարին հինգ վից անգամ զան հրաւիրել իր տունը վիտին հետ մէկտեղ, չարժեհներով եւ երբեմն իսկ ամուսնելով պահելով զայն: Իրենց անեղով տունը դալ չուղղող երիտասարդներն իսկ ստիպուած են դուռն ծռել այս սովորութեան առջեւ, ապա թէ ոչ կը բարձրանան թէ իրենց աներէն կամ գործնալէն զո՞հն: Կան եղեր աղքատ մարդիկ որ շատ անգամ կ'ստիպուին պարագեր ընել, մինչև անպակ դրացիին ուսուցիչ որդէս զի փեսայն ըստ արժանեոյն պատուեն: Թղթակիցը շատ պատարասելի կը զանէ այս սովորութիւնը եւ կը յորդորէ քաղաքին «ըստամիտ երիտասարդութիւնը» կամայ կամայ ջնջել այս «անամօթ» դրութիւնը:

Չհասկցանք լաւ մեր թղթակցին այսքան բուռն արամատութիւնը Արաբիկի այդ նախապետական սովորութեան դէմ: Եթէ աները աղքատ մարդ մըն է, ըսելէք չ'ախար: Բայց եթէ քիչ շատ ունեւոր է, ի՞նչ վնաս կայ որ իսկապէս կարելի եղածին չ'ախ շատ իր մասն ունենալ իր աղջկին եւ իր փեսայն:

ԱԴԻՐԻՍՈՒՊՈՂՈՒՆԷՆ կը գրեն մեզ: «Աղբիւսնաւորութիւնը գոնուելով եւրոպական հողի վրայ է. եւ ունենալով առեւտրական յարաբերութիւններ Եւրոպայի հետ» պատէք իր կարեւոր դիրքն ունեւնալ առեւտրական, ճարտարարուեստական եւ կրթական ասպարէզներու մէջ, նա մասնաւոր աբեւեկեան երկաթուղիին չիւնութեան յետոյ, որ ըստ ինքեան գործի բաւական մեծ առաքելը մը կը բանալ Եւրոպայիցին առջեւ, Իսկապէս ալ տեղւորայ Հրեայ եւ Յոյն բնակիչները գոհացուցիչ յառաջդիմութիւն ըրեր են: Եւ կայն Հայերը՝ հակառակ իրենց նախկին փայլուն դիրքին՝ շատ ան մնացած են առանձին, մասնաւոր կրթական ճիւղին մէջ եւ մինչև իսկ ունենք ստիպուած են իրենց դասակներուն նախնական կրթութիւնը օտար դպրոցներու մէջ աւանդել ալ, ինչ որ արդարեւ մեծ նախադիմըն է մեր արժանապատուութեան:

Եւ ինչու, ի՞նչ կը պակսի տեղացի հայուն օրինաւոր վարժարան մը ունենալու համար, որ կարենայ նախնական կրթութիւն ալ հայ մանկան եւ տեղւորն ու ժամանակին պահանջքին համաձայն մարդիկ պատաստէ: Ամեն տարի ալ կըլորիկ պիւտեմէ մը ունեցած են դպրոցի համար, սակայն գրեթէ տաք տարիէ ի վեր եւ ոչ մէկ արդիւնք ունեցած է վարժարանը, որով ժողովուրդն ալ պաղքէ է իր դպրոցէն, եւ դպրոց կը դրկէ միայն իրեն աշուր անպէտ համարած տղան: վարժարանի բարձրագոյն կարգի ամենամեծ աշակերտը 12-13 տարեկան է, այն ալ միայն այս տարի պիտի յաճախէ վարժարանը: Թողութեւնը ստոր այսպէս ըլլալուն պատճառը, յորում ուսուցիչները մեծ բաւժինն են ունեցել: Եթէ շարունակուի այս ընթացքը, մեծ վտանգ կայ Աղբիւսնաւորութեան հայուն ոչ շատ հեռու ապագային անտեսականին համար:

Այսու ամենայնիւ ուրախաբեր է տեսնել որ անցեալին օրինակէն խրատուելով ներկայ Հոգաբարձութիւնը, որ կը բաղկանայ ազնիւ եւ բանգիտ երիտասարդներէ, ամէն ջանք ի դրծ կը զնէ, որպէս զի լաւ ուղղութիւն տալով վարժարանին նորա վարկը բարձրացնէ եւ օգտակար մարդիկ պատրաստէ Աղբիւսնաւորութիւն համար:

ՄԱՍԻՍՆԷՆԷՆ կը գրեն մեզ: «Այնքան տարեւեկու հետ, ծերերն ալ թափթիկելու վրայ են: Վերջին օրերուն մէջ քանի քանի հայազգի պատկառելի ծերունիներ վախճանեցան, որոց բարի յիշատակը վառ պահելու համար հարկ կը համարվի համառօտութեան միջոցով: Ամսոյս 10 հինգաբլթի օր քաղաքիս երեւելիներէն Յովհաննէս աղա Կէլիպօլեան վախճանեցաւ յետ կարճատեւ հիւանդութեան: Նոյն օրը կատարուեցաւ իր թաղման տխուր հանդէսն, որուն կը նախագահէր քաղաքիս աշխուհ Զովիւ Դիմաքսեան Տ. Հմայեակ Սրբազանն: Ս. Հմայեակ եկեղեցիին մէջ յիշեալին դադարին վրայ արտառուջ դամբանական մը խօսեցաւ թուելով հանգուցելոյն գովելի բարեմասնութիւնը: «Ես երթամ, ալ դուք, որդեակք իմ, քաջ լինու՛ք, այր լինու՛ք» Այս էր իր բնարանն եւ արդարեւ այս էր նաեւ հանգուցելոյն կենաց ընթացքն: Ինքն երիտասարդ հասակին փայլուն կացութիւն մը ունեցած էր, մեծ յաջողութիւն գտնելով իր առեւտրական ասպարէզին մէջ, որով կրցած էր առատօրէն տալ աղքատներուն եւ աղբիւր բարեբաստիկ ու ամբասիր վաճառք: Իր ունի կատարած էր իր կրցածն առ Աղբիւ, քանիցս վարելով թաղական խորհրդոյ եւ ալ աղքատին պաշտօններ:

Հանգուցեալը գրեթէ եօթնամասուն եւ ութնամեայ ծերունի մըն էր սիրելի ամենուն, այր պատկառելի, առատասիրտ, եկեղեցասէր եւ հայր աղքատներուն: Սիրեց իր գերդաստանն որ բոլոր վից զաւակներով, փեսաներով եւ ոչ սակաւ թիւներով: Թէեւ ինքը չէր ուսեալ, ալ շատ ուսումնասէր էր. ասոր ասպարէզ են իր դասակներն, ի մասնաւոր Յարութիւն Էֆ. Կէլիպօլեան ծանօթ կայս: Լիւնի մէջ ըրած արդիւնաւոր դաստիարակեալը, նարեկեան վարժարանին անօրինութեամբ եւ աստ եւս հինգ-վից տարեկան ի վեր Ս. Յովհաննէս վարժարանաց մէջ վարած եղական տեսչութեամբ եւ դաստիարակեալը: «Նոյնպէս հոգի. 17 հինգաբլթի օր եւս վախճանեցաւ Ս. Խաչ Թաղի աղբիւր երեւելիներէն Նաղբեան կարապետ ազան գրեթէ վերջինիս տարեկից, նոյն բարեմասնութիւններով ու ժողովոյն սէրն ու համարումը վայելող, Հոկտ. 22 ին վախճանեցաւ դարձեալ աղքատին երեւելի ծերունիներէն Սարգիս աղա Նեվրուզեան:

Այս տարի շատ կանուխ սկսաւ ձմեռը. այս շարաթ երկուց շատ ցուրտ էր օդն, եւ բոլոր դիշերը ձիւն տեղաց. տակաւին ծառերէն շատեր չեն մերկացած իրենց տերեւներէն: Դարձեալ աղքատին եւ ըսելով 50-60 հազար օխայէ աւելի խաղող կայ: Յուլիսը կը շարունակուի:

ԵՐԽՈՆԴՈՎ

Մ Յ Ի Ր Ի

ԻԱ.

«Եւ արժանի եմ իմ բախտին: Օտար դաշտէն ետանդուն ձին, վատ հեծեալը նետելով վար, Միշտ կը գտնէ կարճ ճանապարհ Դէպ հայրենին իր հեռուոր: Նորա առաջ եւ ի՞նչ եմ որ... Զուր հրեւթքն է լի տենելով անյաղ: Դա բոլորը մ'է անգոր դատարկ, Յնորդներու խաղ մը սիրուն, Խեղճ զիւր մը հիւանդութիւն: Ծաղիկն ալդպէս մեծցաւ մնիկ Մուրթ բանտին մէջ, եւ էր գոնատ Սպերուն մէջ այն դիճարուտ: Երկար ատեն մատղաշ ծիւր Զէր բանար նա՝ նա կ'ըստաւէր ճառագայթի մը կենտարեւ: Օրեր անցան, բարի ձեռքեր Ծաղիկ վաղին կարեկցելով: Բերին պարտեղ վարդերու քով: Կեսնը կը բուրբոյ ամէն կողմէն Անուշ-անուշ, լայց ի՞նչ ընեմ: Արեւը դեռ նոր էր ելած: Որ խանձուած ընկաւ թոշնած Բանտը մեծցած ծաղիկն ամսեղ Կիլիկ փուշէն նորա զօրեղ: Ի՛նչ:

«Ինձ ալ կ'այրէր, ծաղիկն նման, Հոռո ու տօթը անդուր օրուան: Եւ ուժանատ խոտի մէջ զուր

Կը ծածկէի գլուխս անգոր: Իբրեւ սրակ՝ փչէ հիւսած, Տերեւները նորա չորցած: Կը հիւսուէին չուրջը ճակտիս, Հուր կը չնչէր հողը դէմքիս: Արադափալ պարտ կուգար: Բարձրութեան մէջ կայծ անհամար: Եւ գոյորչի դուրս կը հոսէր: Լերի ժայռերէն, եւ կը շնչէր՝ Ծանր քննով յուսահատին՝ Աշխարհս ամէն թմրով խորին: Գոնէ լորը իր ձայնն հանէր: Գէթ ճպտակն երբ լսուէր Կամ առեւակին թոթովանքն այն... Զոր խոտի մէջ ծնւ միայն Շարժուելով ու փայլելով: Բայց դեղնադոյն իր թիկունքով, Կարծես սեպ մը ցլելը՝ մինչ ցած Ոսկէ գրով խիտ ծածկուած, Ակօսելով աւաղը հարթ՝ Կը սողոսկէր զգուշ, հանդարտ: Մերթ կը խաղար քնքալար՝ Եւահիւսակ օղ կը դառնար, Մերթ ալ յանկարծ վեր կը թռչէր՝ Հեռուն թփի մէջ կը կորչէր: Ի՛նչ:

«Իսկ երկինքը՝ ամենայն բան Հուռ էր, պայծառ Սեւի կուտան Մէզի մէջով զոյգ մը լեռներ: Մէկի վրայ ցուր կ'արձակէր Ասամաւոր պարիսպներէն Մեր վանքերնիս այս հնաչէն: Իսկ վարը Կուրն ու Արաղվան Մտերմաբար յառաջ կ'երթան՝ Փրկիցացող թփերու տակ: Վար փայլելով թիկեւ աղաք ի արձակագոծ ժապաւնով կ'զղենէր թաթաթելով: Դեռ բաւական հեռու էի: Ուղեք ելել եւ կ'ուզէի, Այլ կը դառնար չուրջս ամէն բան: Կոյնեմ՝ պոսամ՝ կայ ու անձայն էր չոր լեռուն... մահս մօտ էր: Մահուն ցնորքն ինձ կը տանջէր: Եւ կը թուէր, թէ գետակին Պառկած եմ եւ խոր յատակին: Ծուրբս ալ մամուռ խորհրդագրեց: Սառույցի պէս շուրջ պաղած Կարեկելով կուրծքս կ'երթար՝ Խիտ ծառերը յաղուրդ կուտար... Լոկ ննչէլ կ'երկնէի: Ո՛ր, ի՞նչ քաղցր էր, ի՞նչ հաճելի: Վերջ վրաս ալքն ալեակ վար կը մղէր, եւ, քան լուսնեակ, Քաղցրահամբոյր կը փայլէր պերճ: Արեգայն այդ հայելու մէջ... Եւ ձկնորու պարու երկնաբան կը կայտէր մերթ այդ լոյսի տակ: Զկնեքն մին, եւ կը իշեմ, Առեւել կիրթ միւսներէն, Ինձ կը քուտէր հաճոյարար: Եւ թիկունքին մեղմ փայլ կուտար Ոսկէ թիկը, չուրջս բոլոր կը դառնար նա ոլոր-մոլոր: Կանաչ աչքին հայեայքը թաց իմ էր, քնքուշ ու տխրամած... Եւ չլրցայ չլրամանալ: Արթաթնչիկն նորա ձայնն ալ Տարօրինակ լաներ կ'երդէր, Մերթ կը հծէր, մերթ կը լսէր: Նա ինձ կ'ըսէր:

«Ի՛մ հարազատ, Մնացեր հոս դու իմ քով: Զրի մէջն է կենցաղն աղատ, Եւ հանդիստ կեանք եւ ցուրտ գով: * * * «Իմ քոյրերս կը կանչեմ արդ: Քո միգապատ այդ հայեաց կը հրճուի մենք պարով հանդարտ եւ քո հողին պարտասած: * * * «Ննչէ՛ վախու՛կ է քո մահի՛ճ եւ թափանցիկ քո ծածկոյց: Կ'անցնին դարեւ քեզ հանդիստ հինջ երազներուդ հաճոյ ծոց: * * * «Կը սիրեմ քեզ, ո՛հ, չեմ ծածկեր: Կը սիրեմ քեզ, ի՛մ հոգեակ, Ինչպէս ջրիս այս ալիքներ, Ինչպէս ուրախ եմ այս կեանք...» Ի՛նչ:

Կը լսէի եւ երկար դեռ: Հնչեւն դեռ, ինձ կը թուէր, Դանդաղները մեղմ կը կցէր Ոսկէ ձկնն երգերուն հեղ: Եւ հոգ մուշտ կորուսի: Յնորին անմիտ յանձնեց հողիս Տկարութեանն անուժ մարմինս: Աշխարհս ամբողջ միջին գլխին: Ի՛նչ:

«Եւ ինձ դտան հաւայիցէս: Մնացած ինք ալ գիտես: Վերջացուցի Արդ՝ թէ կ'ուզես Հաւատ խօսքիս, կամ մի՛ հաւատար ինձ նոյն է, լոկ ինձ համար Ցաւալի է բան մը միայն: Որդեակս ստան եւ անձայն՝

Պիտ չլիտտի իմին երկրիս Մուրը հողի տակ: Եւ որ վշտի Դառն մէպը չէ դրդելու: Ուշադրութիւն ոչ մի մարդու իմ աննշան անուան վրան Պատերուս մէջ այս անկնդանս ինչ:

«Մնաս բարո՛ւ, հայր: ձեռքդ տո՛ւր: Իմ տաք է, տե՛ս, կարծես հուր... Դիտելի՛ր: Լոցն այս իմ կրծքիս մէջ Մանկութեանս միշտ կար անչէջ: Բայց ալ դորան անուշ չկայ: Եւ նա իր բանն ալ արեւ ահա՛: Եւ կը դառնայ Նորան դարձեալ, Որ նոյն կարգով բոլորին ալ Կուտայ հանդիստ ու վշտ անբան: Բայց ինչի՞ն պէտք: Մինչ իսկ, իրա՛ւ Դառն վշտ մը հողին անվէճ: Անդամակեան այդ կեանքի մէջ: Ե՛ լոկ պահիկ մ'ապրելու հետ: Այն սեւ ու սեպ ժայռերուն հետ, Ու մանկութեանս եւ խաղած եմ Անմահութիւնս եւ այդ կեանք վտեմ Յօժարակամ եւ կը փոխեմ:

Ի՛Չ:

«Երբ մահուան լինիմ մօտեր, Հաւատ, երկար չես սպասեր, Հրամայէ՛, որ ինձ տանին Պարտէզիս՝ հոն, ուր կը ծաղկին Աքացիի թփեր կրկին... Հոն խոտն այնպէ՛ս է խիտ, քնքուշ, Եւ թարմ օդը այնպէ՛ս անուշ, Սննդէ՛մ թափանց՝ ոսկէ երանգ Փայլուն տերեւն արեւի տակ: Ինձ հոն տանիլ պատուիրէ՛ դու: Կայդոյտ օրուայ փայլոյն անհուն թող արբենամ հե՛ղ մ'ալ նորէն: Հոնիկ Խովհանս ալ կը տեսնեմ: Իր բարձրերէն նա ինձ, դուցէ: Յետին ողջոյն գրկել ուզէ, Ուղէ՛ դովիկ սիւքի ձեռքով: Եւ մահուանս առաջ իմ քով Հարազատ ձայն կ'անեմ կրկին, Եւ կ'ըսկիմ խորիւր ինքնին, Որ եղբայր մը կամ բարեկամ Վրաս ծած՝ յօժարակամ Լուռ կը սրբէ ձեռքով յուշիկ Դէմքէս մահուան ստան քաղնք, Որ ինձ կ'երգէ ձայնով քնքուշ իմ հայրենի երկրէս անուշ: Եւ կը ննչեմ այդ քաղաղ Եւ ոչ ռքի չեմ տար նդով...»

ՅՈՒՔ

Թարգմ. Ռուսերէնէ 1891

Վ Ե Ր Զ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ռ Ո Ւ Մ Ա Ն Ի Ա

Երեկ հաղորդեցինք թէ Ռուսահիւս բոլորովին յարած է Երբեակ Դաշնակցութեան, դէթ այսպէս կը յայտարարէ Իտալիոյ ծովային գործոց նախարարութեան վեներտեան թերթը: Կ'երեւի որ այս լուր անհիմն է, վասն զի վերջին թղթաբերով ստացուած թերթերէն կը տեսնենք թէ Ռուսիոյ մամուլն ալ բաւական կ'ըստի այս խնդրով: Մէկ կողմէն երկու կարեւոր թերթեր, Նիչէյե Վեֆե՝ Եւ Նիօֆե՛ կողմէն մը խիթարուել, իսկ միւս կողմէն ուրիշ թերթեր աւելի դրական եւ լըրջախոհ մտածութիւններ ունին: Ռուսանիոյ թագաւորին սցեքուութիւնն ի Պերլին եւ հոն առաջարկած բաժակը կը համարուին Վեֆե-Նիօֆե՛ կողմէ նշանակութիւն ունեցող լըրջանական ցոյց մը ընդդէմ Ռուսիոյ: Իսկ Նիօֆե՛ Վեֆե՝ չ'ընծայէր քաղաքական ու եւ կարեւորութիւն ոչ այդ-այեւութեան, ոչ այդ ճառերն Նիօֆե՛ կը միջեցնէ թէ Ռուսանիւսցիք միշտ ջերմ համակրութիւն ասած են Պրանսայի համար, հետեւաբար երբեք պիտի չ'յօժարին գործիք ըլլալ Երբեակ Դաշնակցութեան: Իսկ Կեֆե-Նիօֆե՛ կը յայտարարէ թէ՛ քանի որ Հօնէնթլերեանք կը թագաւորեն ի Ռուսանիւս, երբեք կարելի պիտի չ'ըլլայ Ռուսանիւսցիներն Ռուսիոյ անկեղծ բարեկամներ ըլնել:

Մ Ա Ռ Օ Ք

Մեֆե՛-Ե Տեֆե՛-Նիօֆե՛ կը հաղորդէ հետեւեալ կարեւոր տեղեկութիւն: Ապտ-Էլ-Բատէրի աղղականներէն

Պու Թայէպ որ կը ծառայէր Գերման Սինձ ճանապարհորդին եւ որ պատուանշան առած էր Գերմանիոյ կայսրէն, մեկնէր է Մարոքէն եւ դնացեր է յԱլճէրիա որպէս զի բընիկները տեղահանեցին Պրանսայի դէմ: Պու Թայէպ կ'ընդունի Գերմաններէն մեծ դուստրներ: միտատե յարաբերութեան մէջ է Ալճերիոյ գերմաններու հետ, որոնց շնորհիւ կրցած է մինչև հիմայ խոյս տալ Պրանսական ոստիկանութեան հսկողութիւնէն:

Ռ Ո Ւ Մ Ի Ա

Կ'երեւի որ Նիչէյե Վեֆե՛-ի պահանջումը իրականութիւն պիտի ըլլայ քիչ ատենէն: Յօրենի արտածումն Ռուսիայէն ելծէ բոլորովին չարիւղի իսկ, պիտի ենթարկուի այնպիսի տուրքի որ պիտի նշանակէ արդեւր: Բոլոր նախարարք պահանջէր են որ արդիւրիկ ցորենի արտածումը, միայն երմիոյ նախարարը ընդդիմացեր է այս պահանջման: անոր հետ համաձայնութիւն մը գոյացնելու համար բաւական համարուեր է ծանր տուրքի ենթարկել ցորենի արտածումը: Մակայն այս մասին կայտերականս ունէր քանի մը շարաթէն միայն պիտի հուշակուի, վասն զի կացութիւնն այնքան տաղանապալց է որ մեծ անխհեմութիւն կը համարուի այդ առջեւ անմիջապէս հրատարակել: Բայց հաւանական է որ այդ երկու երեք շարաթներուն մէջ այս որոշումն ալ փոխուի եւ բոլորովին արդեւր գրուի ցորենի արտածման դէմ, վասն զի վերջին դէպքերը բաւական խախտած են երմիոյ նախարարին կացութիւնը:

Գ Ե Ր Մ Ա Ն Ի Ա

Պեֆե՛-Ե Սեֆե՛-Նիօֆե՛ դրամատան անանկութեան վրայ հետեւեալ տեղեկութիւնները կը բերեն մեզ եւրոպական թերթերը, Այս դրամատան կը վայելէր մեծ վստահութիւն: Ունէր մեծաթիւ յաճախորդներ ուրք գլխաւորաբար փոքրիկ էսնաֆներու դաստակարդին կը պատկանէին: Զանազան պարագայներ դժուար կացութեան մէջ ձգած էին այս տունը, որմէ իրենց ամուսնները ետ առին շատ մը աւանդապահներ, երբ յայտնուեցաւ Հիլշֆելտ եւ Վոլֆ տան արանակութիւնը:

Զեռքի տակէ աղբարարութիւններ եղած էին ոստիկանութեան ուրուն գործակալները շարաթ օր կէս օրին ներկայացան վերջինիս դրամատունը եւ ուղեցին քննել եւ ճշգրտութիւն ձգեաւ աւանդները: Երբ այս պահանջում եղաւ անմիջապէս Սեֆե՛ մերֆելտ երկու եղբայրք մէյմէկ ուրիշ թերթերով ինքզինքնիս վարկին ուղեղի կողմէն: Երբ դուրսը տարածուեցաւ ոյս ձախարդութեան լուրը, հո՞ծ բաղմունք թիւն մը որ կը բաղկանար գլխաւորապէս աւանդատուներէ, խռնուեցաւ դրամատան առջին եւ սպառնալու թալըլ զայն որպէս զի ձեռք ձգէ դեռ հոն գտնուած՝ դուստրները: Ոստիկանութիւնը շատ դըմիւրը Դրամատունը փակուեցաւ եւ ոստիկանք ամբողջ իրիկունը վրան հսկեցին: Դժբաղդ աւանդատուները կ'աղաչէին, կը պաղատէին ոստիկաններուն որ թող տրուի իրենց ներս մտնել: Ներունի մը, զոր այն տեղէն հեռացնել անկարելի եղած էր, կ'ըսէ եղբր թէ տակաւին նախորդ օրը բերած եւ դրամատան յանձնած է բոլոր իր խնայողութիւնը, 80,000 մարկ:

Յայտնի չէ թէ աւանդներու քանակութիւնը ո՞րքանի կը հասնի, միայն թէ դրամատան պարտքը քանի մը միլիոն մարքի կ'ըլլէ, իսկ պահանջը գրեթէ ոչինչ:

Ֆերմայնստերը և Սերմերիկը սաւն բոլոր մասնաճիւղերը և գրասենեակները փակուել են :

Սերմերիկը երկու եղբայր չառ չապլ կենաք կը վարեն եղբւր Ուրբաթ օր երբ աւանդատուններէ շատերն սկսած են գալ ու իրենց աւանդներն ետ պահանջել, երկու եղբայրներէն մին գլխուրէն իր անեւրոյն և աշակցութիւնը խնդրած է : Անորը ստանալէս յանդիմանած է երկու եղբայրներն իրենց վարած չապլ կենաքի համար, սակայն խոտաղցէր է փոխ տալ 2,000,000 մարք ելծէ կը խոտաւանն աւելորդ ծախսեր ընելէ մէկդի կենալ, և վարել կանոնաւոր լուրջ կենաք մը :

Զգիտացուի թէ ի՞նչ պատահած է յետոյ որ այս կարգադրութիւնն չէ գործադրուել : Ոստիկանաց եւ ընտաւը, թէ, ինչպէս շատերը կ'ըսեն, երկու եղբայր չեն կրցած յանձն առնուլ հրաժարիլ մեծաւ փարթամ կենաքէ և լըջընէ, կաւանաւորապէս ապրիլ :

Երկու եղբայրները կարգուած էին, բայց մեծը ապահարգան ընեւրա հետամուտ էր, պարուհի մը հետ կը կենակցէր :

Գերման լրագիրներէն շատերը կը հրաւիրեն կառավարութիւնը միջամտել, վերաքննելու համար պորտայի կանոնադրութիւնը : Ընդհանրապէս լրագիրը կ'ըսէ թէ, օրէնսդիրն երաւունքը չունի ձեռքերը ծալած նըստելու, երբ կը պատահին դրամական այնպիսի ձախորդութիւնք որ պիտիք են այս շաքարութեան պատահանները :

Ուրիշ կարեւոր թերութիւն մը համարուած է թէ Գերմանական պանքաներու կէտը զուրկ է հաստատուն հիմունքներէ, բացարձակապէս չահադիտութեամբ կ'ապրին և իրարու դէմ անողորմ կերպով կը կռուին : Դժբաղդութիւնն հոն է որ աշխատողը դատակարարելը կը կործանին այս խաբէրաներու ձեռքով :

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ

Կը լսենք թէ Ազգ. Ժողովը ի նիստ պիտի գումարի յառաջիկայ չարթու մէջ, հաւանականաբար յաջողութեամբ օր :

Կարեւորութենէ զուրկ չէ գիտնալ թէ Ազգ. Ժողովը իւր Օրակարգին մէջ ունի լուծելու :

1. Կաթնագլխակալան լնդիւրը :
2. Կրթական խնդիրը :
3. 1894—93 տարեշրջաններու Ազգ. Կեդր. անուակի երկուսոց խնդիրը :
4. Ազգ. տրոյց նորոգ բաշխման խնդիրը :
5. Համարատուութիւն երուսա-

ղիմայ միաբանութեան և վերաբնութիւնն նոյն վանքի ներքին կանոնադրին :

6. Ազգ. Ժողովը ներքին կանոնադրի վաւերացումը, և դեռ ուրիշ խնդիրներ :

ԱՅՅԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ռուսական դեսպանատան թարգման Պ. Աբեթիկ Նէլիսով կ'ըսէ ևս Պատրիարքարան երթալով տեսակցութիւն ունեցաւ Ս. Պատրիարք Հօր հետ :

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Այժմ կատարուելու վրայ է պատմական յոյժ կարեւոր աշխատութիւն մը, Ազգ. Ժողովը 1859—70ի տնտեսադրութիւններու պատրաստութիւնն, որը ի լոյս կը բերուի հնօրեայ պատմագիրներէ, թերի ու մոլթ մնացած կէտերն ալ ժամանակակից եւ տեղեակ անձերէ քաղուի :

Այս աշխատութեամբ պիտի ամբողջանայ Սահմանադրութեան պատմութիւնը որ մեր սահմ. տարեգրութեան լրացուցիչ մասը պիտի կազմէ :

ԴՐԱՄԱԿԱՆ ԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Զորեքաբթի օր Լոնտոնի դրամական հրապարակը Օսմանեան արժէթղթի մասին հանգարտ էր, ձեռնարկ աւելի կտորեւ էր ի Պերլին ընդհակառակն զինքը վրայ դրած էին : 1888 ի փոխառութիւնը, 1 քիւնտիկ, Ռեթին, Անտառուի երկաթուղիներն, ամէնքը վրայ դրած են : Ռուս թուղթերն ամուր էին : Ի Բարիզ բոլոր թուղթերը կ'ընթացին բացի Սուէշէն :

Նշան մը չափանուիր որ արժէթուղթերու ի մօտոյ բարձրացում տեղի պիտի ունենայ ընդհակառակն նոր անկում մը աւելի հաւանական է, վասն զի Ռուսիա նոր փոխառութիւն մը ընելու հարկին մէջ կը դառնա, և բոլոր այն դրամատուններն որք կը շահադրուելին Ռուսական երկուց վիճակովը պարտաւոր են ճարել Ռուսիոյ այդ փոխառութիւն : Որպէս զի փոխառութիւնը ստորագրուի մասնաւոր հըրապար մը ցոյց տալու է, և պիտի տրուի : Այս պարագային մէջ խնամաւոր, մէկդի դրուած ստակները պիտի քաշուին դէպի նոր արժէթուղթեր, և հարկ պիտի ըլլայ նաեւ թեթեւեղ արժէթուղթերու հին բեռնն :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊՈՐՍՍ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊՈՐՍՍ	
(31 Հոկտ.)	
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊՈՐՍՍ	
Երեք ամիս Լոնտոնի վրայ	109 1/16
Բարիսի վրայ	22 92 1/2
ՔՕՆՍՏԱՆԻՍ	
Երեկ առտու բացուեցաւ	18 25
Երեկ երեկոյ գոցուեցաւ	18 31

ԹԱՆՎԻՂԱԹԸ ՕՍՄԱՆԻ	
Երեկ երեկոյ	69 10
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐԺԵԹՈՒՆ	
Փոխառութիւն Սէն Բ.	40 20
Փ.	20 30
Փ.	18 31
ԲԱՇԵՆՏՈՒՄ	
Բուսի երկարութիւն	57 25
Բարձրութիւն	5 75
Ռեթի	14 21
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴՐԱՄԱՆ	
Կաթնագլխակալ	87 26
Սնդու	110 16
Սնդու	106 20
Սնդու	89 35
Սնդու	51 40
Սնդու	9 5

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Ռուսիոյ դէպքն Պ. Նէլիսով յառաջիկայ չորեքշաբթի կը մեկնի ի Լիւվապոլս իր մեծարանդները մատուցանելու իւր վեհապետին : Այսօր Պ. Նէլիսով պատիւ պիտի ունենայ վեհ. Սուլթանին ներկայանալու եւ հրաժեշտ առնելու :

—Յանց պարտքը — Դատական դործոց նախարար Բիգա փաշա ճշտաց նորոնտի պարտքը Տ. Նէլիսով Բիգա թէ զգուշ մը ծանուցանող թէ իր ընտրութիւնը վաւերացուած է վեհ. Սուլթանին որ առ այս Իրատէ մը հանած է, նախարարը միանգամայն կը շնորհաւորէ Ն. Սրբազանութեան ընտրութիւնն ի գահ Պատրիարքութեան :

—Արտ. պարտքը — Կայսերական Իրատէ մը վաւերացուած ըլլալով Թապրի մարազպոլսն ընտրութիւնն յաթու Անտիոքի պատրիարքութեան, Դատական դործոց նախարարութիւնն հաւորած է զայն նոր պատրիարքին :

—Օսմանեան քիւնտիկի վարչական խորհուրդը որոշել է առաջարկել բանկետեարց տարեկան ժողովին, որ տեղի պիտի ունենայ Նոյմի 6 յն, 1890-91 ի տարեշրջանին համար 47 Քրանքի զուտ շահաւորին, որուն 42 Քրանքը արդէն իւր թերահալ վճարուած է այս դրամին : Տարեշրջանին զուտ շահաւորն է 220,164 Օսմ. ոսկի, որուն 163,744ը Ընդհակառակն կը վերաբերի : 40,685 ոսկին պիտի ծառային աւելցնելու պահեստի դրամներին եւ 3,459 Օսմ. ոսկին միւր նապոյրը նոր հաշիւներուն գլուխը պիտի անցնի :

—Լոնտոնի քիւնտիկի վաւերացում — Նոյմի 3 յն ամբողջ եւրոպիոյ մէջ պիտի տեսնուի, եթէ երկնից վիճակը ներքէ, լոնտոնի ամբողջական խաւարում մը, Լոնտոնի պիտի սկսի խաւարիլ նոյն 4 յն, կէս գիշերը 31 վայրկեան անցած : Ամբողջական խաւարման սկիզբը պիտի ըլլայ ռուսական ժամը 1 36 յն (Ը. Ե.) խաւարման մէջ տեղը 2. 15 յն, ամբողջական խաւարման վախճանը 2. 57 յն : Լոնտոնի ստուերին պիտի արդար ժամը 3. 59 յն : խաւարման միջոցին պիտի ըլլայ 4,386, լոնտոնի տրամադիծը մէկ ըլլալով :

—Օրոգ պարտքը — Գերմանիոյ կայսր «Բուսիոյ Թագ» պատուանշանին առաջին աստիճանը նուիրած է Գուրուսեան Պետրոս Էֆ. ի, երկրորդ աստիճանը Տատեան Տիրան Պէյին, եւ նոյն պատուանշանին զանազան աստիճանները օսմանեան ուրիշ մէկ քանի պատուանշաններու :

—Եթէ իշխանութիւնը հոկտեմբեր 24 թուական հետադրով մը կը ծանուցանեն թէ բարեկարգութիւնն եւ ապա-

հոկտեմբեր կը արեւն Ասորի գաւառին ամէն կողմերը :

—Կաթնագլխակալ — Բոնտայի իշխանութիւնը հետադրուած կը տեղաւորեն Կովկասի հինգ հազար զաղթականներն որք այդ նախնայն զրկուած են : Դադարականներուն մէկ մասն արդէն զիւղ մը չինած է յԱրշէնիլ :

—Պետրոսի շէնքի վերջին վերջին վախերիսներն իրենց երկամայ ընթացքը լրացուցած ըլլալով, քննութիւն անցուցած են 32 աշակերտներն 29ի վկայադիր ստացած են : 29ը չըջանաւարտներն 23ը հայ են : Տեարք Միւրաւան Լաթիֆեան, Պոսեյի. Տիգրան Տէր Զաքարեան, Կէմէլիկցի. Սիսակ Տաթեւացի, Պրուսացի. Թովմաս Անդրանիկեան, Պիլէճիկցի. Արթիւր Պալմանեան, Ենիքէօյցի. Գիւրգ Սէմբեան Պրուսացի, Արարիկ Զէթէճեան, Ատարազացի. Ռաշիկ Թովմասեան, Իլմիտցի. Զարեգ Ռաշեան, Սէօզօցի. Պետրոս Իսքէնդերեան, Տիգրան Փափաղեան, Պրուսացի. Արարամ Տէր Մելիքեան, Էտեմէլցի. Արթիւր Գուրուսեան, Յակոբ Զաւարեան, Պրուսացի. Յովհաննէս Սափանեան, Սէօզօցի. Նուպար Զիլինկեան, Պրուսացի. Ստեփան Զահապեան, Սէօզօցի. Երուսակ Փափաղեան, Պարտիզալի. Յակոբ Ռաշտեան, Սէօզօցի. Արթիւր Կէմէլեան, Պրուսացի. Սերգիս Սեւեան, Էտեմէլցի. Գրիգոր Ռաշտեան, Բաղաբէօցի. Վահան Մարտիրոսեան, Արարիցի. Պրուսացի չերանաւորական Վարդանէն վկայեալ աշակերտներուն թիւը այսպէս կը հասնի 63ի : Ապաղին աղբ մը պիտի ծանուցանէ վարժարանին բաղումը յառաջիկայ չըջանին համար :

—Քիւնտիկ — Հոկտեմբեր 25 յն 15 հոգի բանուելու եւ 13 հոգի մեռել են քիւնտիկ ի Դատական : Հաշիւի, Անտիոքի, Պիլէճիկի ամբողջական վիճակը գնահատուցել է միշտ : Հոկտեմբեր 8 յն ի վեր քիւնտիկ բանուող եղած չէ Անտիոք, եւ ի Զեյթալի ալ (Պիլէճիկի մօտ) հոկտեմբեր 22 յն ի վեր : — Առողջապահական վարչութեան անդամներն իրարմէ Դոնֆուրան) երկու նաւերուն համար զըրուած տանտեարց բարանթիւնն հինգ օրուան ինչուցուած է հոկտեմբեր 29 յն ի վեր Դոնֆուրանի միջուկ Պաշ-Էլ-Մանտէյի ծովագետին երկու նաւերուն համար զըրուած տանտեարց բարանթիւնն կը մնայ, — Թարեւեալ Զեյթալի վերջին երկուց ներկայացումը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ շաբաթ գիշեր ի Մարտիկի Կոֆայի սրահին մէջ : Պիտի ներկայացուի արտաշար թուում մը «Լիւտի կինը» հինգ արարուածով եւ մէկ արարուած ալ կառախերգութիւն, յորում ծանօթ կատակերգի Պ. Զափրաստ օսանձնած է զըրուած օրերը :

—Դատական վաւերացում Մուսաֆա Ա. սիւմ վաշա, որ ժամանակէ մը ի վեր հիւանդ էր, երեքշաբթի գիշեր մեռել է այդ քաղաքին մէջ, 65 տարեկան : Մուսաֆա Միւրա ի փաշա կրեւորացի էր, Կանտիլէն մօտ էր բանակին մէջ : Յետոյ Բարիզ գնացած էր իր ուսուցիչ կատարեալործելու, եւ վերադարձին Յուսուփ փաշայի թիկնապահ եղած էր : Անիկի ի վեր բանակին մէջ հետզհետէ բարձրանալով, կարեւորագոյն պաշտօններ վարած է : —Զեյթալի — Լիւտի բաշա կը հեռագրէ Էտիքէն թէ Բէլէճ Մուսաֆա աւագաւոր ձերբակալուել է : —Աւագաւոր — Սերեղէն կը հաղորդեն Միւրաֆա թէ միւրաֆա զորքը որ

Արթիւրի գնացել էր փափագողու եղբայր Կանտիլէնի հորին համար վերադարձել է հոն, հոկտեմբեր 23 յն : Երեսուն երկու անձինք, ամենքն ալ մերձաւոր ազգականք եւ խնամիք այն աւագաւորներուն որք առեւանգուած են փաշայի օղու եղբայրներն, ձերբակալուել են միւրաֆա զորքին հրամանաւ : Ասանց մէջէն թող տրուած են երեք հոգի ու լոնց մէջ է Սիւրաջ աւագաւորներուն աւանդը, որպէս զի երթան գտնեն աւագաւորներն եւ զանոնք համոզեն որ տղատեղին իրենց զերբակալուածներն : Եթէ այս երեք արձակուել չյաջողին այս բանս ընել տալու բոլոր ձերբակալուել պիտի կապուին եւ հետզհետէ նետուել Սեւեանի պիտի տարուին :

Թէօօր Բարազ օղու նոյմ. 24 յն իր տունն հասած է խղճալի վիճակի մէջ : Իր գերութեան ութի օրերու մէջ կրած տառապանքներն աննկարագրելի են ինչո՞ք տակաւին զգացած սարսափն ուղեւցութեան ներքեւ է, եւ մերթ ընդ մերթ կը կորսնցնէ մտքին յատկութիւնը, ուրով կարելի չըլլար իրմէն քաղել կատարեալ մանրամասնութիւններն :

Իր բաժնին նայելով աւագաւորներն որք քսան էին երբ պաշարեցին զիւղը, յետոյ ցրուեցան եւ միայն իօթին աւագաւոր մնացին իրենց գերիները լերան մէջ պահուելու համար :

Առեւանգութեան առջի իրիկունը Թէօօր Փափազ օղու եւ իր եղբայրը պարտաւորուեցան քաղել ինք ժամ անգաղար Յօրեկը աւագաւորները իրենց գերիները պահել կուտային անձաւանդուել կամ խոստմնուած մէջ, եւ գիշերը քաղցնել կուտային :

Առեւանգութեան ստակաւորն հեղուած են անօթութիւն, ծարաւ, և ցուրտէ, վերջապէս, ութի աւուր անոնի տառապանքներէ յետոյ աւագաւորները ջորիկ մը վրայ հեծցողին թէօօրը եւ կրկու աւագաւորներ ընկերացան անոր : Զամբու կէտին այս երկուք փոխուել են Երբ հասան Արթիւրի ինչո՞ք ժամ հեռու գտնուող Արթիւրի վանքն, հոն ձեռքերն թէօօրը ար չկրնալով ելլել մինչեւ վաղըր սկսած է օգնութեան կանչել : Բայց կամ իր աղաղակները չեն լսուած, կամ վանականը վախած ըլլալուն ոչ ոք անցնել, եւ խեղճը պարտաւորուել է անցնելու ամբողջ գիշերը բաց օդին մէջ, ցրտին զոյգով, Միւս տառու կէս տառած գտնուել է : Անմիջապէս տեղեկութիւն հաղորդուել է Միւրաֆա զորքին եւ ընտանեաց բարեկամներուն : Հարկ եղած օգնութիւնները արուած են :

Կրտսի թէ Թէօօրը ազատ արձակուած է որպէս զի երթալ եւ երբ որք կանգը հասցնէ աւագաւոր, և եղբայրը պատմող պիտի մնայ մինչեւ գումարին ամբողջ վճարումը, եթէ այս ճշմարտ է Սիւրեյի փրկութիւնը չուանար :

ՀԵՌԱԳԻՐՔ

Բարիք, 12 նոյմ. Երկուսոց յանձնաժողովը հաւանած ըլլալով ծովային դործոց նախարար Պ. Պարպիկի առաջարկութեանց, ծովային դործոց յանձնաժողովին տեղեկարար Պ. Պրիսմի հրաժարեցաւ :

Վիէննա, 12 նոյմ.

Յիւստին-Եօզէֆ կայսր, պաշտօնապէս ընդունելով պատուիրարութեան զիւանները, յայտարարեց թէ արդի կացութեան ներկայացուցած վտանգներուն հակառակ, կը յուսայ որ խաղաղութիւնը պիտի պահուի :

ԹԵՐԹՈՆ «ՀԱՅՐԵՆԻՔ» (33)

ԺԻՒԼ ՍԱՆՏՕ

ՄԱՐԻԱՆԵՍ

—Պարոն, պատասխանեց Պիւսի, դուք միայն կրնաք ձեր պատիւը պաշտպանել : Արդէն ես սովորութիւն չունիմ մերթելու հատուցում մը զոր ինձմէ կը խնդրէ պատուոյ զգացում ունեցող անձ մը : Ներքեցէ պատկան որ միւսմարտը յետաձգուի : Զեղ ծանօթ անձ մը իրաւունք ունի ձեռնէ առաջ այս բանն ինչ խնդրուի : Երբ այդ անձը գո՞ր ըլլայ, հաւատացէ՛ք, պարոն, ձեր տրամադրութեան տակ եմ այն տանի :

—Տեսա՞ր մի, մարդ ասանկ խօսելու է, զոչեց ժեռառ գնդապետը : Եթէ սիւկա եւ ուս ունիք հոս, գիշերը ակտրալ կերպով կ'անցնենք հոս :

Ժոն գնդապետին վերջին ծայր վա-

խուշ սիկալի տուի մը տուաւ, ան ալ բացաւ և լարակ սիկալէթ մը հանցեւ սկսաւ ձիւել :

—Պարոն, պատասխանեց Պ. Վալթին, յետաձգումն անօգուտ է : Մեզ ծանօթ այդ անձը պիտի չ'ընտարարուի, եւ կ'ապահովուի զձեզ այդ մասին :

—Մտածեցէ՛ք, պարոն, որ եթէ այդպէս չէ, երկուքս ալ վտանգի պիտի ենթարկենք բան մը որ մեզ չ'ընտարարուի :

—Կ'ապրիս, պարոն, անգիտեմ :

—Պարոն, խօսք տուի ձեզի, ըսաւ ցրտութեամբ Պ. Վալթին ամեն մէկ բանը չեղելով :

—Վալթ, ուրեմն, պարոն, ժամը առտուան հինգին, վէճանի անտառը : Զեր ուղածին պէս թո՛ղ ըլլայ :

—Զե՛նք :

—Ինչ որ ընտրեց :

—Սուր :

—Պ. Վալթին եւ իր ընկերն ոտքի ելան :

—Պարոն, ըսաւ այս վերջինը խօսքը ժոնի ուղղելով, ինձի համար քաջ մարդ մըն էր դուք : Եթէ մեռնիք, ժեռառ գնդապետին համարումը պիտի տանիք հետեւիդ : Այս պղտիկ մարդը ո՞վ է, աւելցուց Հանրին ցոցնելով որ գլու-

խը բարձի մը կ'ընցնուցած էր :

—Բարեկամս, վիսա, ըսաւ Ժոն : —Եթէ պէտք ըլլայ օգնականդ, աւելցուց երկուստեք :

—Պղտիկ բարեկամս, պատասխանեց Ժոն, եթէ վաղը արեւը շատ տաք ըլլայ, կրնաք պիւնիւս շուքին տակ պատասխանել :

Հանրի անտարբեր ու արհամարհոտ նայուածք մը նետել, որ գնդապետին զայրոյթ ազդէր : Պ. Վալթին թեւէն քաշեց տարաւ զայն :

—Ինչ կ'ընենք կոր, ըսաւ Ժոն, երկուստեքներն եկան այնպէս անպատեհ կերպով զմեզ ընդմիջել :

—Դիւղերնս դառնալու վրայ էինք, պատասխանեց Հանրի տրտմօրէն :

—Է՛հ, աւելցուց Ժոն զուարթօրէն, հին դարուց զիւցալներուն պէս կը դառնանք հոն : Անոնց պէս սուրը կը թողուց արօրը ձեռք աննկու համար, եւ իրիկուն, կրակարանին անկիւնը

18